

Gülay Dinçel

KÜNYE

*Tarihsel Gelişimi İçerisinde
Marx'ın Düşüncesi*

Kolektif

Editör: Nevzat Evrim Önal

Yazılama, 220 sayfa

İstanbul, 2021

ISBN: 978-605-2222-41-6

MARX'IN DÜŞÜNÇESİ: OKUMAYA, DÜŞÜNMEYE, DEĞİŞTİRMeye ÇAĞRI

Yazılama Yayınevi'nin 2020 yılı sonunda yayımladığı "Tarihsel Gelişimi İçinde Marx'ın Düşüncesi" kuvvetli bir doğrultu ortaklığı taşıyan, bütünlüklü bir derleme. Nevzat Evrim Önal'ın editörlüğünü yaptığı, aynı zamanda yazarları arasında yer aldığı kitap yedi yazarın, dokuz makalesinden oluşuyor. Kitaptaki sırasıyla Ceren Tuğlu Olpak, Erhan Nalçacı, Nevzat Evrim Önal, Volkan Algan, Fatma Pınar Arslan, Anıl Çınar ve Özgür Şen Marx'ın farklı kitaplarını ele alıyor. Marksizmin temel klasikleri olan *Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi*, *Kutsal Aile*, *Alman İdeolojisi*, *Felsefenin Sefaleti*, *Komünist Manifesto*, *Fransız Üçlemesi*, *Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi*, *Grundrisse* ve *Kapital*, derlemede yer alan kitaplar. Yazılama Yayınevi, Marx'ın 200. doğumgünü vesilesiyle 2018 yılında yayımladığı, Özgür Şen'in kaleme aldığı, çağdaş marksizm yorumlarına kapsamlı bir müdahalede bulunan, titiz bir "alan temizliği" yapan, bu bağlamda literatüre de önemli bir katkıda bulunan "Marx'ın Marksizmi: Tarih ve Devrim" kitabının ardından önemsenmesi gereken bir çalışma daha yayımlamış oldu.

Yazarlar, değerlendirmelerinde Marx'ın eserleriyle güncel mücadele merceğinden bakarak ilişki kurarken söz konusu kitapları okuma/yeniden okuma iştahını artırıcı etkiye bulunuyorlar. Kitapta birden fazla kez dile getirildiği gibi Marx'ın Düşüncesi, ele alınan kitapları tanıtmak, özetlemek, okumaya kılavuzluk etmek amacı taşıyor, dolayısıyla aslını okumayı "ikame etme" tuzağından son derece bilinçli bir şekilde uzak duruyor. Nitekim önsözde de aşağıdaki vurgular yapıyor:

1. Marx, okunmalıdır.
2. Marx'ın eserleri okuma kılavuzlarına ihtiyaç duyan metinler değildir. Marx, kendi kaleminden okunmalıdır.
3. Marksizm, tarih üstü olduğunu iddia eden bir doktrin değil, hareket halindeki tarihe nasıl devrimci biçimde müdahale edilebileceğinin bilimidir. Dolayısıyla Marksizm, daima "kafada sorularla" okunmalı, güncel, somut sorunlara devrimci yanıtlar üretmenin aracı olmalı.

Kitap iki önemli zorluğu ustalıkla bir şekilde aşıyor. İlk zorluk Marx'ın yazım sırasına uygun, kronolojik sunumun tarihsel dağınıklık ve kavramsal karı-

şıklık yaratma ihtimali. Her bir eser için tarihsel bağlam dağınıklığa yol açmadan dozunda, kavramsal ve düşünsel gelişim de karmaşaya izin vermeden titizlikle aktarılıyor. Bu zorluğun çok zorunlu olanlar dışında çok az tekrarlar başarılması da ayrıca not düşülmeli. İkinci zorluk ise Marx'ın metinleriyle kurulan ilişkilerde indirgeme/vülgerizasyon ya da aşırı soyutlama/anlaşılmazlık uçlarından birine savrulma ihtimali. Anlaşılır ve akıcı bir dille teorik, ideolojik ve siyasi derinlik buluşuyor. Hiç kuşkusuz söz konusu buluşma, entelektüel kapasitenin yanı sıra önsözde vurgulanan "somut sorunlara devrimci yanıtlar üretme" yani marksizmle canlı, siyasi bir ilişki kurma arayışının sonucu.

Kitabın sıralamasına uygun okumak elbette şart değil, istediğiniz yazıdan başlayarak okumak mümkün. Ama kronolojik okumanın bütünlüğü kavramayı kolaylaştırdığını ve bunun da katkısıyla okuma/yeniden okuma heyecanını artırdığını söyleyebilirim.

Bu noktada kitabın formuna dair bir not da düşmek istiyorum. Bir konuyu derinleştirme ve zenginleştirme olanaklarını artıran bir form olan derlemenin ne yazık ki eklektik, kakafonik, yüzeysellik malul çok fazla örneği bulunuyor. Kötü ya da yetersiz örnek çokluğu ister istemez derleme kitapları önyargılı yaklaşmaya yol açıyor. Marx'ın Düşüncesi yazarların doğrultu ortaklığı ve editöryal titizlik sayesinde iyi bir derleme niteliğini fazlasıyla hak ediyor.

Yeni başlayanlardan yeniden yeniden düşünme ihtiyacı duyanlara...

Marx'ın Düşüncesi, işçi sınıfı mücadelesinin bir parçası olmak için Marx okumaya, marksizmi (daha iyi) kavramaya açık bir çağrı. Böyle bir çağrının akla ilk gelen muhatapları henüz Marx okumamış, marksizmle (yeterince) tanışmamış insanlar oluyor ister istemez. Ama kitabın öncelikli okurunu Marx'la yeni tanışan insanlar olarak düşünmek yanıltıcı olur. Kitap, esasında Marx'la tanışıklığı eksikli/asimetrik olan insanlardan (asimetri genel olarak anlaşılır nedenlerle siyasi metinler lehine diye düşünülebilir) güncel sorunlar merceğinden yeniden okuma ihtiyacı duyanlara marksizmle ilişkisi değişik seviyedeki geniş bir okur kitlesine hitap ediyor.

Bugünün dünyasında yedek işgücü ordusunun "evrensel gelir" ile oyalanmasını işçi sınıfı lehine, kapitalizmde gedikler açmaya yarayacak bir hamle olarak gören, bunu radikal bir politika önerisi olarak dile getiren azımsanmayacak sayıda "solcu iktisatçı" bulunuyor. Herkese iş bulunamayacağını kabul eden, çalışma hakkı talebinin gerçekçi olmadığını düşünenler tarafından dillendirilen, esas olarak düzeni geri bir talep olan "evrensel gelir" hem dünyada hem de ülkemizde ileri bir talepmiş gibi sunuluyor. Bu talebe ilişkin tartışmalarda Marx'ın Proudhon'la hesaplaşmasına dönmenin 10 yıl, 20 yıl önce yapılan okumalarda fark edilmemiş ya da yeterince önemsenmemiş kimi noktaları keşfetme, yeniden dü-

şünme fırsatı yaratacağı söylenebilir. Felsefenin Sefaleti, muhtemelen 1960'ların sosyalizmi kalkınma iktisadıyla ikame etmeye dönük arayışlarında da "faizsiz kredi verecek halk bankası" vb tartışmalarıyla başka türlü zihin açıcı olurdu. Benzer şekilde Türkiye'de aşırı yakıcı bir hal alan, ama dünyada da sadece devlet, siyaset gibi düzlemler başta olmak üzere üstyapıdaki dönüşümlerin değil yeni teknolojilerin de etkili olduğu gelişmelerin hukuk alanı/kavramında yarattığı değişim üzerine düşünürken Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi gibi temel metinlerle ilişki tazelemek gerekiyor. Kitaptaki yazılar verilen örneklerle benzer bir dizi güncel soruyu tetikleyici, tartışmaları zenginleştirici, temel metinlere dönme hevesini artırıcı nitelikte.

"Az okunma" sorunu değil, "çok daha fazla okunma" ihtiyacı

Bugünün dünyasında okuma-yazmayla kurulan ilişkinin değişen biçimi nedeniyle sadece Türkiye'de değil başka ülkelerde de geçmiştekenden daha güçlü, daha ikna edici bir şekilde Marx'ın yazdıkları başta olmak üzere marksist klasikleri "okuma" çağrısı yapma ihtiyacı var. Türkiye özelinde söz konusu çağrı geçmişte de önemliyken, bugün daha da önem kazanmış durumda. Türkiye'nin koşulları, Türkiye solunun yapısı, alışkanlıkları gibi bir dizi nedenle doğrudan marksist klasikleri okumak yerine yorumları okumak, siyasi propaganda araçlarıyla yetinmek güçlü bir yönelim oldu. Bugün özellikle sosyal medya, siyasi propaganda araçlarının bile derinlikli kaldığı bir yüzeysel mecra halinde ve genel olarak kitap okuma çağrısının daha güçlü yapılmasını zorunlu kılıyor.

Geçmiş değerlendirirken klasiklerden önce yorumların çevrilmiş olması, temel metinlerin bir bölümünün çevirilerinin eksikliği ya da yetersiz olması gibi sorunları da zikretmek gerekir. Keza özellikle 1960-80 döneminde Türkiye solunun toplumsallaşma düzeyi, işçi sınıfının siyasallaşması dikkate alındığında "layıkıyla" okuma konusunu bugünün koşullarını dikkate alarak daha insaflı değerlendirmek gerektiği de açık. Türkiye solu için de işçi sınıfı için de okuma-yazma düzeyi dikkate alındığında söz konusu toplumsallaşma, siyasallaşma döneminde marksizmle, Marx, Engels, Lenin'in kitaplarıyla doğrudan tanışıklığın çok yüksek olduğunu, dünyada olduğu gibi Türkiye'de de Komünist Manifesto'nun bir başucu kitabı haline gelmesi bir yana, bugünün koşullarında çok şaşırtıcı gelebilecek emekçi kesimlerinin Kapital ile doğrudan tanıştığı çarpıcı örnekler olduğunu söylemek abartılı olmaz. Dünya ölçeğinde sosyalizm deneyimleriyle birlikte düşünüldüğünde emekçi sınıflar ağırlıklı milyonlar tarafından en çok okunmuş yazarlardan biri hiç kuşkusuz Marx'tır. Ama Marx "okuma"nın mücadeleye örgütlenme ve mücadeleyi örgütleme anlamına geldiği dikkate alındığında daha fazlasına ihtiyaç bulunduğu açık.

Doğrudan Marx okuma konusunda, özellikle de Kapital

başta olmak üzere bazı kitapları okumaya yönelik bir zorlanma korkusu oluşuyor. Bu korkunun bir boyutu bir tür mistifikasyonla ilgili, bir diğer boyut ise genel olarak kapsamlı okumalarla ilişkinin zayıflaması. Zorlanma bahsini Marx'ın yazdıkları söz konusu olduğunda benzeri az bulunur bir entelektüel ve siyasi keyif barındırdığını düşünerek aşmayı. Ki kitapta da yazarlar bunu değişik biçimlerde dile getiriyor. Marx ya da Engels tarafından yayınlanmak için hazırlanmış tüm metinler okurunu, değiştirmek üzere harekete geçmeye çağıran, bu doğrultuda aklını ileri çekmeyi hedefleyen metinlerdir. Neredeyse 150-200 yıl sonra, belki birkaçıncı defa okuduğunuz bir metinde bugüne ışık tutmanın ötesinde aklının parlaklığına hayran kalmanıza yol açan Marx'ın entelektüel derinliği, siyasi dehası kadar geleceği temsil eden sınıf adına yazması, onların yok sayılan aklını temsil etmesidir.